

Misstanden in de Amsterdamse escortbranche

AAN HET DAGLICHT ONTTROKKEN

Illustratie: Hans Sprangers

Er wordt nogal eens geopperd dat de escortbranche – sinds de opheffing van het bordeelverbod – het ‘afvoerputje’ van de prostitutiesector is geworden. Maar is dat ook zo? Om daar zicht op te krijgen, liet de gemeente Amsterdam een onderzoek naar de plaatselijke escortbranche uitvoeren.

door Marnix Eysink Smeets en Leon van Lier

De auteurs zijn zelfstandig onderzoeker op het gebied van veiligheidszorg. Marnix Eysink Smeets is tevens Lector Public Reassurance aan de Hogeschool INHOLLAND.

De escortbranche is voor veel gemeenten het minst doorzichtige deel van de prostitutiesector. Uit onderzoek van de gemeente Amsterdam blijkt dat zich in de branche de afgelopen jaren stormachtige ontwikkelingen hebben voorgedaan. De branche is gegroeid en in een déél van de branche is sprake van stevige misstanden. Verbetering is mogelijk, maar dat vereist wel een intensieve, brede aanpak. In dit artikel een kort overzicht van de bevindingen van het onderzoek.

Voor het onderzoek werd gesproken met een honderdtal betrokkenen in en om de branche. Ook werd een uitgebreide internetscan uitgevoerd en werden tal van (andere) open bronnen en registers geraadpleegd, van het handelsregister van de Kamer van Koophandel tot de Gemeentelijke Basisadministratie. Over de escortbranche werd tot dusver veel gesproken, maar onderzoek dat écht inzicht geeft in de branche is – nationaal, maar ook internationaal gezien – nauwelijks voorhanden. Een uitzondering vormt een onderzoek dat de gemeente Amsterdam in 1999 naar de lokale escortbranche liet uitvoeren. Het nu uitgevoerde onderzoek is daarvan min of meer een herhaling. Dit maakt het goed mogelijk de ontwikkelingen van de afgelopen jaren in de branche in beeld te brengen.

TOEVLUCHTSOORD

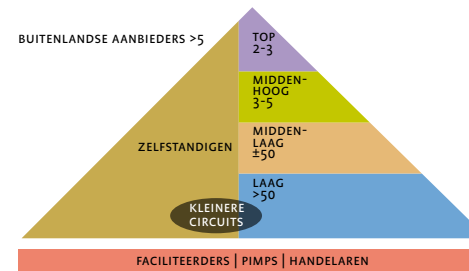
Bij het onderzoek in 1999 werd de verwachting uitgesproken dat de Amsterdamse escortbranche na de opheffing van het bordeelverbod in omvang zou groeien. Daarnaast voorspelden de onderzoekers dat de branche een toevluchtsoord zou worden voor die elementen uit de prostitutiesector die het daglicht wat minder kunnen velen. Die verwachting blijkt uitgekomen. Dat kan echter niet alleen aan de opheffing van het bordeelverbod

worden opgehangen. Andere ontwikkelingen hebben een veel grotere invloed gehad. Economische ontwikkelingen bijvoorbeeld (waardoor de prijs in de markt sterk onder druk is gekomen), geopolitieke ontwikkelingen (waardoor nieuwe markten opengingen voor sekstoeristen, maar ook veel nieuwe aanbieders op de markt kwamen, zoals uit de Balkanlanden), en technologische ontwikkelingen (de opkomst van internet en mobiele telefonie, waardoor escorts veel gemakkelijker zelfstandig konden gaan werken én gemakkelijker anoniem konden blijven).

Op de Amsterdamse escortmarkt zijn nu zo'n 120 bureaus actief en vele honderden zelfstandige escorts. Het totaal aantal actieve escorts bedraagt vermoedelijk zo'n 1.000 tot 1.200. In 1999 werd dat aantal op circa 500 geschat. Wie overigens probeert tot een telling te komen door op internet, in gidsen en advertenties alle zichtbare bureaus en escorts te 'turven' komt nog veel hoger uit. Dat is echter gezichtsbedrog. Vaak zet bijvoorbeeld één en hetzelfde bureau zich uit marketingoverwegingen onder meerdere namen in de markt, ogenschijnlijk verschillende profielsites (waarop zelfstandigen zich aanbieden) blijken bij nader inzien één en dezelfde te zijn, en bedrijven die allang zijn opgeheven blijven op internet nog lang zichtbaar. De escortbranche heeft daardoor veel weg van een het aloude glazen labyrint op de kermis: wat echt lijkt te zijn blijkt een illusie en omgekeerd.

Van 'de' escortbranche lijkt daarbij nauwelijks sprake te zijn. Zo valt de Amsterdamse escortbranche onder te verdelen in vier subsegmenten. Dat zijn allereerst twee grote segmenten: de vrouwen-voor-mannen (de meest bekende escortvorm) en de mannen-voor-mannen (gay-escort). Daarnaast zijn er nog twee splintersegmenten: de transgenders en de gigolo's. De situatie in elk van deze segmenten verschilt sterk, zowel wat betreft de aard van de ontwikkelingen, als de omvang of de misstanden. We bespreken de twee grootste segmenten kort.

figuur 1> De VvM markt

figuur 2> De MvM markt

VROUWEN-VOOR-MANNEN

In figuur 1 is een 'landkaart' gegeven van het vrouwen-voor-mannen-segment. Er is sprake een duidelijk piramidale opbouw, met enkele bureaus aan de top en een brede onderkant van de markt. In dit deel van de markt is vooral een beweging naar beneden zichtbaar, dus ten nadele van de top en ten faveure van de onderkant. Bovenin de markt zijn ook buitenlandse aanbieders zichtbaar. Zo biedt een bureau uit het Oostblok escorts aan in 'hotel-tours': de meiden worden voor een paar weken ingevlogen, zij werken van tevoren gemaakte afspraken in een vast hotel af en vliegen dan weer naar de volgende locatie. Hoe lager in de (bureau)markt, hoe groter de kans op misstanden. Zo wordt de Amsterdamse markt in het midden- en lage segment op dit moment gedomineerd door vrouwen uit de Balkanlanden, met name uit Roemenië. Bij de mate van vrijwilligheid van een groot deel van deze, meestal érg jonge, vrouwen moeten ernstige vraagtekens worden geplaatst. Het onderzoek leverde veel signalen van mensenhandel op en moest zelfs enige tijd worden stilgelegd omdat op mensenhandel werd gestuit, waarbij een onderzoek van de Nationale Recherche voor de voeten dreigde te worden gelopen.

Een nieuw afvoerputje moet voorkomen worden

Opvallend is dat in de branche over de situatie van bijvoorbeeld de Roemeense vrouwen vrij open wordt gesproken. Kennis over de misstanden is – in de lagere regionen van de markt – gemeengoed. De overheid is in dit deel van de markt vrijwel geheel afwezig. De indruk die de onderzoekers hebben opgedaan is dat deze afwezigheid het voortbestaan van de misstanden wel érg gemakkelijk maakt. Een bijzonder punt van aandacht in het vrouwen-voor-mannen segment wordt ten slotte nog gevormd door de escort vanuit gesloten circuits in (meest etnische) horeca. Ook elders in het land wordt

gesignaleerd dat deze vorm van prostitutie in opkomst is, bijna nergens lukt het om hier écht goed zicht op te krijgen. Extra aandacht hiervoor lijkt nodig: voorkomen moet worden dat hier wederom een nieuw afvoerputje in de prostitutiesector ontstaat.

MANNEN-VOOR-MANNEN

In de gay-escort (zie figuur 2) is aanzienlijk minder sprake van een piramidale opbouw en is minder sprake van een neerwaartse trend. Hier is vooral een verschuiving zichtbaar van het bureaucircuit naar de zelfstandigheid: in de Amsterdamse branche is het aantal bureaus gedecimeerd en het aantal zelfstandige escorts geëxplodeerd. Door de nieuwe technologische mogelijkheden is de tussenkomst van een bureau immers veel minder nodig geworden, daarnaast zijn veel werkers als de dood dat zij door toenemend toezicht op de bureaus uiteindelijk hun (fiscale) anonimiteit verliezen. Misstanden in de zin van mensenhandel doen zich niet of nauwelijks voor. Het meest in het oog springende risico is de tendens naar meer onveilige seks. Aan de onderkant van de markt is daarnaast een beperkt aantal (ook weer vaak Roemeense) gelukszoekers zichtbaar dat onder weinig florissante omstandigheden escort aanbiedt vanuit gespecialiseerde horeca.

AMSTERDAMS?

Het begrip 'Amsterdamse' escortbranche blijkt overigens erg relatief. Want een deel van de op de Amsterdamse escortmarkt actieve spelers is – in ieder geval formeel – helemaal niet in Amsterdam gevestigd. Zij komen uit plaatsen in de wijde omgeving van Amsterdam of zelfs uit andere landen. En aan de andere kant is te zien dat de Amsterdamse bureaus pakweg de helft van hun werk helemaal niet in Amsterdam uitvoeren, maar tot ver in de rest van Nederland. Die bevinding onderstreept nog eens dat regulering van de escortbranche gebaat is bij een landelijke aanpak, en niet alleen een lokale.

VERGUNNING WENSELIJK?

Nogal wat gemeenten hebben de escortbranche inmiddels aan een vergunningplicht onderworpen. De gemeente Amsterdam wilde graag weten of dat ook voor de Amsterdamse escortbranche zinvol zou zijn. Opvallend was dat nogal wat Amsterdamse escortondernemers al aan het anticiperen zijn op deze vergunningplicht en – naar eigen zeggen – bezig zijn hun bedrijfshuishouding meer op orde te brengen. In dat licht zou het onverstandig zijn de vergunningplicht níét in te voeren, daarmee zou de opgebouwde druk om correcter zaken te doen immers weer wegvallen.

In januari 2008 heeft de Amsterdamse gemeenteraad dan ook besloten tot een vergunningplicht voor escortbureaus over te gaan. Wie echter denkt dat met alleen een vergunningplicht voor bureaus een reguliere of gereguleerde branche ontstaat, zal van een koude kermis thuiskomen. Ten eerste zal de vergunningplicht een wassen neus blijken als deze niet wordt omgeven door intensieve vormen van toezicht en handhaving. Daarbij zal gestart moeten worden met de onderkant van de branche. Op dit moment bestaat bij veel betrokkenen – niet geheel onterecht – de indruk dat als er al sprake is van toezicht en controle dit zich richt op de 'makkelijk te controleren' bedrijven aan de bovenkant van de branche. Ten tweede zal het onder een vergunningsplicht brengen van louter de bureaus de deur wagenwijd openzetten naar een vlucht in – vaak ogenschijnlijke – zelfstandigheid. Daarmee wordt de branche nog ondoorzichtiger dan deze al is. Een pasjesregeling voor individuele werkers kan hieraan mogelijk het hoofd bieden. Ten derde is de vergunningplicht op dit moment per definitie lokaal, terwijl een adequate aanpak van de escortbranche vraagt om een bovenlokale aanpak. Het is wenselijk dat de komende Kaderwet Prostitutie hierin gaat voorzien.

OMSLAG NAAR PROACTIEF BELEID

Een goede vormgeving van de vergunningverlening is een stap vooruit, maar er is meer nodig. Namelijk

een omslag van de huidige incidentgerichte, reactieve aanpak naar een breed, proactief beleid. Toezicht en handhaving, proactieve politie-inzet ('kennen en gekend worden', 'tegenhouden'), hulpverlening en communicatie vormen hiervan essentiële bestanddelen. Een goede, structurele informatievoorziening én het bouwen van allianties met de betere elementen in de branche (die zijn er echt!) zijn daarbij onmisbaar. En, een ogenschijnlijk detail: wordt het niet eens tijd om de minimumleeftijd voor prostitutie te heroverwegen? Prostitutie wordt in Nederland immers acceptabel geacht als dat een zaak is van autonome *consenting adults*. Veel van de huidige Amsterdamse escorts zijn laagopgeleide meisjes van 18-20 uit weinig ontwikkelde streken van de Balkanlanden.

Wordt het niet eens tijd om de leeftijdsgrens voor escortprostitutie omhoog te brengen naar 21 jaar?

Mag daarvan verwacht worden dat zij zich, in dit vreemde land, in dit zware vak bij nacht en ontij staande kunnen houden? In het verkeer zijn tegenwoordig aangepaste leeftijdsgrenzen voor wat risicovollere handelingen al heel normaal. Zo geldt 21 jaar als de leeftijdsgrens voor het rijden op een zwaardere motorfiets. En om met 0,5 promille achter het stuur te mogen zitten, geldt een nog hogere leeftijdsgrens. Wordt het niet eens tijd om ook zo naar dit zo risicovolle vak te kijken, en de leeftijdsgrens voor (escort)prostitutie omhoog te brengen naar 21 jaar? De gemeente Amsterdam heeft inmiddels deze denklijn overgenomen, ook minister Hirsch Ballin heeft nu toegezegd zich hierop te beraden. Alleen al deze wijziging zou een grote stap vooruit zijn! <<